

Socialförvaltningen
Tjänsteskrivelse till Socialnämnden

Datum:
2022-11-02

Diarienummer:
SCN-2022-00712

Handläggare:
Karin Allard, Rosemarie Rask och Maria Ljungberg

Uppsökandeprojekt hemlöshet

Förslag till beslut

Socialnämnden beslutar

1. **att** ge förvaltningen i uppdrag att närmare utreda förutsättningarna för ett permanent uppsökande arbete enligt rapportens förslag,
2. **att** lägga rapporten Uppsökandeprojekt hemlöshet till handlingarna.

Ärendet

Uppsökandeprojekt hemlöshet syftade till att starta en uppsökande verksamhet för att kartlägga målgruppens omfattning och behov genom brukarmedverkan och genom samverkan med civilsamhället. Målsättningen var att etablera kontakt och få individer att ta emot hjälp. Ett särskilt uppdrag inom ramen för projektet var att uppmärksamma unga kvinnor utan långsiktiga boendelösningar.

Effekt målet var att hemlösheten skulle minska i Uppsala kommun och att samverkan med andra berörda aktörer skulle utökas och förbättras.

Projektet pågick mellan den 1 september 2021 och den 15 november 2022. Projektet beskrivs närmare i bilaga 1.

Beredning

Ärendet har beretts inom avdelning vuxen tillsammans med avdelning systemledning.

Föredragning

Kartläggning av målgruppens omfattning och behov genomfördes under hösten 2021 och visade att det då fanns 83 akut hemlösa i Uppsala, varav 63 män och 20 kvinnor. Uppsökandeprojekt hemlöshet har inga siffror för hösten 2022 att redovisa, men

uppskattningen är att antalet är på ungefär samma nivå som hösten 2021. Uppskattningen görs utifrån iakttagelser på dagverksamheterna.

Projektet har spelat en viktig roll i länken mellan verksamheterna som arbetar med personer i hemlöshet och bedömningen är att samverkan mellan berörda aktörer stärktes av Uppsökandeprojekt hemlöshet.

Vid några tillfällen har Uppsökandeprojekt hemlöshet kunnat vara behjälpliga för att individer skulle ta emot hjälp. I dessa fall har det förekommit ett beroende och projektet har exempelvis hjälpt till med att organisera och genomföra transporter vid placeringar på hem för vård eller boende (HVB) och stödboende.

De flesta akut hemlösa som projektet har haft kontakt med har varit äldre, 50–65 år. Det har varit svårt att nå unga, både kvinnor och män. De yngre har varit sporadiskt på dagverksamheterna och många gånger inte setts till. Vid kontaktförsök har de yngre varit mer undflyende och avvaktande.

Ekonomiska konsekvenser

Beslutet medför inga ekonomiska konsekvenser.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse, daterad 2 november 2022
- Bilaga 1, Rapport Uppsökandeprojekt hemlöshet, daterad 2 november 2022

Socialförvaltningen

Tomas Odin
Förvaltningsdirektör

Socialförvaltningen

Rapport

Datum:

2022-11-01

Diarienummer:

SCN-2022-00712

Handläggare: Rosemarie Rask, Maria Ljungberg och Karin Allard

Projektledare: Monica Lundberg-Mattsson

Projektägare: Ann-Christine Dahlén

Uppsökandeprojekt hemlöshet

Sammanfattning

Syftet med Uppsökandeprojekt hemlöshet var att starta en uppsökande verksamhet för att kartlägga målgruppens omfattning och behov genom brukarmedverkan och genom samverkan med civilsamhället. Målsättningen var att genom denna kartläggning etablera kontakt och få individer att ta emot hjälp. Ett särskilt uppdrag inom ramen för projektet var att uppmärksamma unga kvinnor utan långsiktiga boendelösningar. Effektmålet var att hemlösheten skulle minska i Uppsala kommun och att samverkan med andra berörda aktörer skulle utökas och förbättras. Projektet pågick mellan den 1 september 2021 och den 15 november 2022.

Kartläggningen av målgruppens omfattning och behov genomfördes under hösten 2021 och visade att det då fanns 83 akut hemlösa i Uppsala, varav 63 män och 20 kvinnor. Uppsökandeprojekt hemlöshet har inga siffror för hösten 2022 att redovisa, men uppskattningen är att antalet är på ungefär samma nivå som hösten 2021. Uppskattningen görs utifrån iakttagelser på dagverksamheterna.

Projektet har spelat en viktig roll i länken mellan verksamheterna som arbetar med personer i hemlöshet och bedömningen är att samverkan mellan berörda aktörer stärktes av Uppsökandeprojekt hemlöshet.

Vid några tillfällen har projektet kunnat vara behjälpliga för att individer skulle ta emot hjälp. I dessa fall har det förekommit ett beroende och projektet har exempelvis hjälpt till med att organisera och genomföra transporter vid placeringar på hem för vård eller boende (HVB) och stödboende.

De flesta akut hemlösa som projektet har haft kontakt med har varit äldre, 50–65 år. Det har varit svårt att nå unga, både kvinnor och män. De yngre har varit sporadiskt på dagverksamheterna och många gånger inte setts till. Vid kontaktförsök har de yngre varit mer undflyende och avvaktande.

Sammanfattning	2
Beskrivning av projektet.....	4
Inledning.....	4
Syfte och mål	4
Genomförande och förutsättningar	4
Omfattning och avgränsningar	5
Bakgrund.....	5
Definitioner av hemlöshet	5
Om det uppsökande arbetet	6
Akut hemlöshet.....	6
Omfattning samt behov av stöd, behandling och insatser	6
Hälsa och social utsatthet	7
Kvinnor i hemlöshet	8
Härbärges som nattlogi	8
Verksamheter som möter målgruppen i Uppsala.....	9
Resultat	10
Iakttagelser från det uppsökande fältarbetet	10
Lokalt nuläge och förutsättningar	12
Kartläggning av akut hemlöshet i Uppsala	12
Resultat av kartläggningen över akut hemlösa kvinnor och män	12
Livet i hemlöshet - samtal med målgruppen.....	13
Samtal med kvinnor.....	13
Samtal med män	14
Idéer och tankar från hemlösa och tidigare hemlösa personer	17
Arbetsgrupp med civilsamhället	17
Slutsatser	19
Slutdiskussion	20
Våra förslag på fortsatt arbete kring personer i akut hemlöshet:	21

Beskrivning av projektet

Inledning

Uppsökandeprojekt hemlöshet startade 1 september 2021 och avslutades 15 november 2022. Projektet finansierades av läns gemensamma medel utifrån psykisk hälsa och suicidprevention. I projektdirektivet framkom det att Socialförvaltningen i Uppsala kommun erbjuder akut stöd till den som inte har en boendelösning, men att det stödet inte räcker för att minska hemlösheten i kommunen. Bedömningen var då att uppsökande insatser behövde göras för att kartlägga och inventera omfattningen och behovet bland hemlösa, etablera kontakt med drabbade individer och försöka påverka dem att ta emot hjälp. Såväl förvaltningens egna verksamheter som civilsamhället hade uppmärksammat att insatser behövde sättas in för att minska hemlösheten i kommunen.

Syfte och mål

Syftet med projektet var att starta en uppsökande verksamhet för att kartlägga målgruppens omfattning och behov genom brukarmedverkan och genom samverkan med civilsamhället.

Effektmål

Effektmålet med projektet var att hemlösheten skulle minska i Uppsala kommun och att samverkan med andra berörda aktörer skulle utökas och förbättras.

Projektmål

Målsättningen var att genom kartläggning och inventering av omfattning och behov bland hemlösa, etablera kontakt och få individer att ta emot hjälp. Ett särskilt uppdrag inom ramen för projektet var att uppmärksamma unga kvinnor utan långsiktiga boendelösningar.

Genomförande och förutsättningar

Uppsökandeprojektet genomfördes av två socionomer, vilka arbetade halvtid i projektet och resterande tid på sina ordinarie arbetsplatser inom socialförvaltningens Beroendeenhet respektive Boendeenhet. Kopplat till projektet fanns en styrgrupp som bestod av avdelningschef vid Socialförvaltningens avdelning vuxen, samt enhetschefer från förvaltningens Beroendeenhet samt Boendeenhet. Arbetsledare för projektet var en av enhetscheferna från Beroendeenheten.

Grundstenen i projektet var uppsökande arbete med inriktning på akut hemlösa¹ personer i Uppsala. Projektet innebar att kartlägga och inventera omfattning och behov hos dessa personer. Detta gjordes genom att kontakt etablerades med hemlösa individer och tillsammans med dem undersöktes hinder och möjligheter för att komma ur hemlöshet. Under perioden september 2021 till november 2022 genomfördes samtal med målgruppen med utvalda frågor utifrån projektets syfte. Frågorna ställdes i samtal och handlade om målgruppens livssituation både i nuläge och bakåt i tiden. Frågorna ställdes som öppna frågor med utforskande följdfrågor.

¹ Se rubrik *Definitioner av hemlöshet* för information om vad begreppet Akut hemlös innebär.

Under oktober och november 2021 genomfördes kartläggningen av akut hemlösa i Uppsala kommun genom samarbete med Beroendeenheten och Regionens husläkarmottagning för hemlösa.

För att komma i kontakt med personer i akut hemlöshet användes ett öppet och riktat uppsökande arbete på dagverksamheterna Grottan och Mikaelsgården, tåg- och busstationer, parker, gallerier i centrum samt enstaka boendeplatser. Öppet uppsökande innebär att besöka olika platser för att se om det finns någon ur målgruppen där. Riktat uppsökande innebär att söka en speciell person på platser där det finns kännedom om att personen brukar vistas. Kontinuerliga besök har också genomförts på Sagahemmets kvinnohärbärge och Flerstegets manshärbärge.²

Information om projektet har lämnats på olika sätt. Det har annonserats hur Uppsökandeprojekt hemlöshet kan nås på anslagstavlor vid dagverksamheter och härbärgen i Uppsala. Medarbetare inom Beroendeenheten och Boendeenheten har uppmanats att använda sig av Uppsökandeprojekt hemlöshets fältarbete för att nå personer som inte kommer till myndighetsenheterna. Det har skickats ut information till olika förvaltningar inom kommunen om projektet och information har också delats inom förvaltningen vid arbetsplatsträffar.

I början av projektet gjordes en omvärldsbevakning med ett studiebesök på Uppsökarteamet vid Stockholm stad och i samband med det en rundvandring i närliggande lokaler på Socialförvaltningens Enhet för hemlösa. Uppsökarna gav flera tips som var användbara i ett tidigt skede. Ett studiebesök gjordes också på en av Stockholms stads boendeinsatser, Hvilan³, vilket är ett lågtröskelboende för kvinnor som har funnits sedan tidigt 1980-tal.

Arbetet med projektet förutsatte samarbete med civilsamhälle, Region Uppsala och olika förvaltningar inom Uppsala kommun.

Omfattning och avgränsningar

Projektets målgrupp var i första hand vuxna personer med samsjuklighet i form av psykisk ohälsa och beroendeproblematik, utan långsiktiga boendelösningar. Ett särskilt fokus har riktats mot kvinnor inom den ovan nämnda målgruppen.

Bakgrund

Definitioner av hemlöshet

Socialstyrelsen definierar hemlöshet utifrån fyra olika boendesituationer. Det som personer i hemlöshet har gemensamt är att de lever under osäkra boendeförhållanden och att de inte har en egen bostad, det vill säga antingen ägd eller hyrd av den enskilde eller en familjemedlem.”⁴

² Mer information om de verksamheter som nämns finns under rubriken *Verksamheter som möter målgruppen i Uppsala*.

³ Se [Hvilan - Stockholms stads boendeinsatser \(boendebehandling.stockholm\)](#)

⁴ Se sida 15 i Socialstyrelsens rapport *Förebygga och motverka Hemlöshet*.

Uppsökandeprojekt hemlöshet använder sig av Socialstyrelsens definition av hemlöshetsituation nummer 1:

1. Akut hemlöshet – personer som sover i offentliga lokaler, utomhus eller i trappuppgångar eller på akutboenden, härbärgen, jourboenden, skyddade boenden, vandrarhem eller motsvarande.⁵

Däremot har projektet inte kartlagt eller inriktats mot personer som är i behov av skydd på grund av våldsutsatthet, varför skyddade boenden och jourboenden inte ingår.

Övriga kategorier av hemlöshet definierar Socialstyrelsen enligt följande:

2. Institutionsvistelse och stödboende – anstalt/institutionsvistelse eller boende på stödboende som är utan bostad inför planerad utflytt
3. Långsiktiga boendelösningar – boenden ordnade av socialtjänsten
4. Eget ordnat kortsiktigt boende – inneboende hos bekanta/släkt/familj eller boende i andrahand utan kontrakt eller med tillfälligt kontrakt.⁶

I Socialstyrelsens rapport *Förebygga och motverka hemlöshet* poängteras:

”Att befinna sig i hemlöshet är inte ett statistiskt läge och personer som befinner sig i hemlöshet är en heterogen grupp med olika former av utmaningar.”⁷

Om det uppsökande arbetet

Socialstyrelsen beskriver att det finns tre huvudsakliga uppgifter inom det uppsökande arbetet, vilka är att ta kontakt, att initiera processer för social förändring och att ge socialt stöd för att bibehålla en förändringsprocess. Eftersom de som bedriver uppsökande arbete möter människor i utsatthet betonas vikten av professionella kvaliteter såsom flexibilitet, engagemang och respekt. Uppsökarnas arbete kan vara oförutsägbart, kräva tålamod och uthållighet eftersom det kan ta lång tid att skapa kontakt och vinna förtroende från den målgrupp som uppsökarna möter. Utöver uppsökarnas förmåga att ta kontakt och skapa fungerande relationer betonas vikten av att ha ett omfattande nätverk för att kunna hjälpa målgruppen vidare till andra verksamheter, såsom övrig socialtjänst, hälso- och sjukvård, organisationer inom civilsamhället samt andra aktörer.⁸

Akut hemlöshet

Omfattning samt behov av stöd, behandling och insatser

Socialstyrelsen har kartlagt hemlösheten i Sverige vid fem tillfällen och den senaste mätningen genomfördes under 2017. Mätningen 2017 visade att drygt 5 900 personer befann sig i en situation av akut hemlöshet. Av dessa var 59 procent män och 41 procent kvinnor.⁹ Kvinnorna var i medel 39 år och männen var i medel 43 år.¹⁰ Omkring en fjärdedel ansågs ha en psykisk ohälsa som innebar behov av psykiatrisk vård och

⁶ Se sida 15 i Socialstyrelsens rapport *Förebygga och motverka Hemlöshet*.

⁷ Se sida 14 i Socialstyrelsens rapport *Förebygga och motverka Hemlöshet*.

⁸ Se sida 29 i Socialstyrelsens rapport *Förebygga och motverka Hemlöshet*.

⁹ Se sida 24 i Socialstyrelsens rapport *Hemlöshet 2017 – omfattning och karaktär*.

¹⁰ Se sida 25 i Socialstyrelsens rapport *Hemlöshet 2017 – omfattning och karaktär*.

behandling. Bland männen var det vanligt att vara i behov av stöd och hjälp för missbruk, då drygt 40 procent bland männen ansågs ha detta behov. För männen var det också vanligt att missbruk och beroende var en av faktorerna som orsakat situationen av hemlöshet. För kvinnor var det betydligt färre, 18 procent, som hade behov av stöd och behandling för missbruk. Våld i nära relation hade uppgetts som en bidragande faktor till den akuta hemlösheten för en tredjedel av kvinnorna.¹¹ Ungefär hälften uppgavs ha behov av ekonomiskt bistånd eller skuldsanering. Det var också relativt vanligt att vara i behov av sjukvård för somatiska besvär, då en knapp femtedel hade ett sådant behov. Poängteras bör att nästan en femtedel av personerna inte uppgavs ha några andra behov av stöd, insatser eller behandling utöver boendet på grund av den akuta hemlösheten.¹²

Hälsa och social utsatthet

En rapport som genomförts inom centrum för epidemiologi och samhällsmedicin, Region Stockholm beskriver hälsa och livsvillkor bland personer i hemlöshet i Stockholms län 2019. Rapporten består av en enkätintervjustudie med strukturerade intervjuer av 148 personer, i huvudsakligen akut hemlöshet i Stockholms län samt med intervjuer av företrädare för verksamheter som arbetar med människor i hemlöshet.

Av rapporten framgår det att både den fysiska och psykiska hälsan var betydligt sämre i den intervjuade gruppen av personer jämfört med befolkningen i övrigt. De som deltog i studien var mellan 21–73 år och sett till sjuklighet och fysisk ohälsa var deras inrapporterade nivåer i likhet med 85-åringar och äldre i den övriga befolkningen. Bland intervjupersonerna var den psykiska ohälsan utbredd och upplevelser av oro och/eller nedstämdhet var hög, 80 procent. Gällande kvinnor så framkom det att 71 procent av dem uppgav en önskan att inte längre vilja leva och 40 procent av männen likaså.¹³

Enligt Patricia Da Palma tandläkare och forskare som sedan många år har klinisk erfarenhet av tandhälsa bland personer i hemlöshet, har studier visat att hemlösa i genomsnitt endast har kvar 7 av 32 tänder samtidigt som rekommendationer anger att en människa behöver ha minst 20 tänder för god livskvalitet. En stor andel lider även av tandvårdsrädsla.¹⁴

För många som lever i hemlöshet har den bakomliggande problematiken börjat i ung ålder. Den akuta hemlösheten tycks oftare bero på en lång kedja av omständigheter än på enstaka livskriser, även om det senare också förekommer.

De flesta intervjuade hade levt i hemlöshet under en längre tid. Hälften svarade att de aldrig haft en egen bostad eller att det gått mer än tio år sedan de senast hade en egen bostad. Med tanke på att den psykosociala problematiken oftast funnits under lång tid

¹¹ Se sida 24 i Socialstyrelsens rapport *Hemlöshet 2017 – omfattning och karaktär*.

¹² Se sida 27 - 28 i Socialstyrelsens rapport *Hemlöshet 2017 – omfattning och karaktär*.

¹³ Se sida 15 i Warolén M, Burström B, Teni F, Kullberg S, Irestig R, Burström K, Lager A. Hälsa och livsvillkor bland personer i hemlöshet i Stockholms län 2019: En enkätintervjustudie. Stockholm: Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin; Region Stockholm; 2021. RAPPORT 2022:9.

¹⁴ Se sida 23 - 24 i Warolén M, Burström B, Teni F, Kullberg S, Irestig R, Burström K, Lager A. Hälsa och livsvillkor bland personer i hemlöshet i Stockholms län 2019: En enkätintervjustudie. Stockholm: Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin; Region Stockholm; 2021. RAPPORT 2022:9.

går det att anta att det funnits flera tillfällen under dessa personers liv då hjälp från samhället varit möjlig, men där samhällets hjälp brustit.¹⁵

Kvinnor i hemlöshet

Kvinnor som befinner sig i hemlöshet är särskilt utsatta och de har en ökad risk att utsättas för våld, särskilt om de har problem med missbruk.¹⁶ Följande framkommer av Socialstyrelsens rapport *Förebygga och motverka hemlöshet*:

”Personer som vistats på härbärgen för hemlösa har en högre risk att dö tidigt, i synnerhet gäller det unga kvinnor”¹⁷

Kvinnors utsatthet i hemlöshet betonas i artikeln *Hemlösa kvinnor blir fler*, publicerad i Svenska Dagbladet 2008-03-12, skriven av Jessica Balksjö. I artikeln refereras det till Ulla Beijers forskning om hemlösa kvinnor i Stockholm. Beijer menar att det dröjer innan kvinnorna söker hjälp och att de ofta är i sämre fysiskt skick och med sämre psykisk hälsa än männen. Något som också skiljer kvinnorna från männen är att kvinnorna i många fall håller upp fasaden genom att sköta hygien och det yttre. Enligt Beijer får de hemlösa kvinnorna också sjukdomar som i vanliga fall oftare drabbar män såsom leversjukdomar, KOL och förgiftningar.¹⁸

Härbärge som nattlogi

I Socialstyrelsens rapport *Förebygga och motverka hemlöshet* konstateras det att härbärgen är vanligt förekommande, trots att både svensk och internationell forskning visar att det finns negativa konsekvenser av denna boendeform. Härbärgen riskerar att bidra till att personer inte kommer ur hemlöshet. Det framkommer att: *”Personer som bott på härbärgen löper även högre risk för att dö, få sjukdomar och nedsatt fysisk hälsa och har behov av stöd i sitt vardagliga liv flera år efteråt.”¹⁹* Personer som befinner sig i akut hemlöshet behöver ha fokus på att ordna det mest basala såsom mat, värme, och någonstans att sova, framför att söka stöd eller vård, via socialtjänst och sjukvård. Socialstyrelsen uppmärksammar risken med att härbärgen och andra akuta boenden kan skapa inlåsnings effekter och bli långvariga samt återkommande insatser, framför allt för de personer som har en komplex social problematik.²⁰

Socialstyrelsen slår fast att socialtjänstens arbete behöver vara inriktat på långsiktiga boendeformer för målgruppen. Samt att detta inte enbart är en fråga för socialtjänsten utan att det också handlar om kommunens övergripande ansvar för bostadsförsörjningen. I rapporten framkommer det att i de kommuner där det finns tillgängliga hyreslägenheter med lägre hyror är det lättare att finna långsiktiga boendeformer för de personer som är i behov av bistånd till boende. När

¹⁵ Se sida 15 i Warolén M, Burström B, Teni F, Kullberg S, Irestig R, Burström K, Lager A. Hälsa och livsvillkor bland personer i hemlöshet i Stockholms län 2019: En enkätintervjustudie. Stockholm: Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin; Region Stockholm; 2021. RAPPORT 2022:9.

¹⁶ Se sida 75 i Socialstyrelsens rapport *Förebygga och motverka hemlöshet*.

¹⁷ Se sida 21 ur Socialstyrelsens rapport *Förebygga och motverka hemlöshet*.

¹⁸ Se svd.se/a/3240d844-9530-3f05-b320-cdaf406c5fc2/hemlosa-kvinnor-bliir-fler

¹⁹ Se sida 26 ur Socialstyrelsens rapport *Förebygga och motverka hemlöshet*.

²⁰ Se sida 26 – 27 ur Socialstyrelsens rapport *Förebygga och motverka hemlöshet*.

boendesituationen är löst har socialtjänsten, när behovet finns, möjlighet att fokusera mer på stöd- och hjälpinsatser.²¹

Verksamheter som möter målgruppen i Uppsala

Nedan listas de verksamheter som möter målgruppen akut hemlösa i Uppsala. Dessa verksamheter har på olika sätt involverats i Uppsökandeprojekt hemlöshet.

Mottagningen för särskild vård består av regionen Uppsalas verksamheter Sprutbytet och husläkarmottagningen för hemlösa.²² Sprutbyte betyder att personer som injicerar narkotika får byta sina använda sprutor och kanyler mot nya i syfte att minska risken för infektioner och sjukdomsspridning. De erbjuder dessutom hälsoundersökningar, provtagning, vaccination för hepatit A och B och rådgivning samt stödsamtal för drogfrihet. Husläkarmottagningen för hemlösa är en mottagning som är särskilt inriktad till hemlösa personer.

Mikaelsgården är en dagverksamhet som drivs av Stadsmissionen.²³ Mikaelsgården ligger centralt i Uppsala vid Mikaelsskyrkan. Dagverksamheten ger stöd till vuxna människor som lever i hemlöshet med beroende, psykisk ohälsa eller andra sociala problem. I verksamheten finns vägledare som hjälper till i kontakten med myndigheter och motiverar till en förändring av livssituationen. Många har sin post ställd till Mikaelsgården. Besökarna på Mikaelsgården kan låna dator, duscha, fika, äta lunch och delta i en gemenskap. Verksamheten tar emot cirka 80 - 100 personer per dag.

Grottan är en värmestuga som drivs av Föreningen Hjälptillbehövande.²⁴ Grottan är öppen från morgon till lunch och ligger centralt i Uppsala. Verksamheten har cirka 25–30 gäster per dag. Gästerna erbjuds frukost, matlådor, rena kläder och stödsamtal.

Brobygget drivs av Frälsningsarmén och arbetar med uppsökande verksamhet riktad till målgrupperna personer med psykisk ohälsa och missbruksproblem.²⁵ Personalen erbjuder stödjande samtal, coachar, är en bro till myndigheter och frivilliga organisationer. De två anställda arbetar praktiskt och hjälper inte sällan till med att städa i lägenheter i syfte att personen ska kunna bo kvar.

Sagahemmet drivs också av Frälsningsarmén och är ett natthärbärge för kvinnor.²⁶ Sagahemmet ligger centralt i Uppsala och i samma hus drivs ett stödboende företrädesvis för män. Sagahemmets natthärbärge för kvinnor har sex platser fördelat på tre rum. Insläpp sker 18.30 och kvinnorna får vara kvar fram till 12.00 nästkommande dag.

²¹ Se sida 27 i Socialstyrelsens rapport *Förebygga och motverka hemlöshet*.

²² För mer information se [Sprutbytet - 1177](#) och [Husläkarmottagningen i Uppsala för hemlösa - 1177](#)

²³ Uppsala kommun har ett Idéburet offentligt partnerskap (IOP) med Uppsala Stadsmission som omfattar verksamheterna Mikaelsgården och Kvinnobyran, se diarienummer SCN-2021-00423 för mer information.

²⁴ Föreningen Hjälptillbehövande får verksamhetsbidrag av socialnämnden, se diarienummer SCN-2021-00468 för mer information.

²⁵ Frälsningsarmén får verksamhetsbidrag från socialnämnden för att driva verksamheten Brobygget, se diarienummer SCN-2021-00404 för mer information.

²⁶ Frälsningsarmén får verksamhetsbidrag från socialnämnden för att driva natthärbärge för kvinnor, se diarienummer SCN-2021-00400 för mer information.

Flera av socialförvaltningens enheter möter den aktuella målgruppen, men framför allt är det följande verksamheter som möter dem:

Flersteget drivs i kommunens egen regi och består dels av ett natthärbärke för män, dels av ett stödboende. Flersteget ligger i Librobäck. Härbärgen har 20 platser, fördelat på 10 rum. Insläpp sker 18.00 och gästerna får vara kvar fram till 10.00 nästföljande dag.

Beroendeenheten är en myndighetsenhet som riktar sig till vuxna personer med riskbruk eller beroendeproblematik. Enheten arbetar framför allt utifrån lagstiftningen i socialtjänstlagen (SoL) och lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

Boendeenheten är också en myndighetsenhet, vilken framför allt arbetar utifrån socialtjänstlagen. De insatser som enheten kan bevilja är olika boendelösningar. I enhetens uppdrag ingår att följa upp samtliga beslut och initiera de stödinsatser som behövs för att den enskilde ska kunna få ett eget bostadskontrakt. Boendeenheten arbetar även vräkningsförebyggande.

Resultat

Under den här rubriken presenteras resultatet från Uppsökandeprojekt hemlöshet. Inledningsvis redovisas allmänna iakttagelser från de socionomer som genomförde projektet och därmed det uppsökande fältarbetet, sedan presenteras:

- den kartläggning som genomförts.
- en beskrivning av målgruppen och deras berättelser om hemlöshet. Samt:
- en redovisning av de erfarenheter som finns hos våra samarbetspartners från civilsamhället gällande målgruppen.

Iakttagelser från det uppsökande fältarbetet

Under det uppsökande arbetet har vi kunnat följa personer som har kommit och gått i och ur hemlöshet. Det har varit känslomässigt svårt att se på när människor återkommer till akut hemlöshet, efter en insats, såsom placering på behandlingshem eller något stödboende. En del har fått sina placeringar avbrutna för att krav på nykterhet och drogfrihet inte har kunnat efterlevas. I andra fall har placeringar slutförts, men personerna har ändå hamnat tillbaka i hemlöshet. I den här typen av fall har det blivit tydligt för oss som arbetat med projektet att socialtjänstens insatser inte alltid räcker till för alla.

Vi har också följt personer som inte haft någon insats alls under den här perioden. De går mellan härbärgen, dagverksamheter, gallerior och resecentrum. När det är kallt försöker de hitta någon plats inomhus, tills de blir utschassade av vakter. Då det vanligtvis är fullbelagt på kommunens stödboenden och det inte finns någon annan boendeform att erbjuda i kommunen, så blir personerna kvar i hemlöshet.

Ofta får de erbjudanden om stödboenden på annan ort, men en del tackar nej till det. De är Uppsalabor och vill inte flytta till någon annan ort. Det finns också de som inte klarar av kravet på nykterhet och drogfrihet i den stund de blir erbjudna stödboende eller behandlingshem. Kommunen har i dagsläget ingen permanent boendelösning att erbjuda målgruppen utan krav på nykterhet och drogfrihet och målgruppen tenderar därför att fastna i akut hemlöshet. Många personer har, förutom ett beroende av

droger och/eller alkohol, även en psykisk ohälsa som kan försvåra för dem i att ta emot den hjälp som erbjuds. De klarar i många fall inte av att sova bland andra människor. Det kan handla om att de har tvångsföreställningar som gör att de reagerar på vad andra säger eller gör. En del känner sig instängda om de ska sova på härbärke och sover då hellre utomhus.

I uppsökandeprojekt hemlöshet var en del av uppdraget att särskilt uppmärksamma unga kvinnor utan långsiktiga boendelösningar. De flesta kvinnor vi lyckats få kontakt med har dock varit i åldern 50–65 år. Vi har försökt komma i kontakt med yngre kvinnor bland annat då de under enstaka tillfällen vistats på härbärke, men inte lyckats i någon större utsträckning då de varit undflyende i sitt beteende. Vissa har vi haft kortare kontakter med, men det har sedan upphört då kvinnorna inte längre varit synliga för oss. Två kvinnor har vi hjälpt till placering, en av dem till ett lågtröskelboende på annan ort och den andra till ett drogfritt stödboende. Ingen av placeringarna har dock fungerat över tid.

Vi har en gång i veckan på en fast tid besökt Sagahemmets härbärke för att ge de kvinnor som nyttjat härbärgen den natten möjlighet att samtala med oss och för att erbjuda hjälp vid behov. De kvinnor som vi har kännedom om och som vi vet sover utomhus nyttjar endast enstaka nätter på härbärgen. På härbärgen har vi hjälpt en del kvinnor som egentligen inte tillhört målgruppen för projektet. Dessa kvinnor har haft behov av hjälp med kontakt med andra myndigheter, för att de ska komma vidare från härbärgen till annat boende.

I de öppna verksamheterna, Mikaelgården och Grottan har vi försökt att skapa kontakt med yngre kvinnor. De har kommit och gått och det har varit svårt att få en stadigvarande kontakt som skulle kunna leda till en förändring.

Vi har haft kontakt med Kvinnobyran som drivs av Stadsmissionen. Syftet med kontakten var i grunden att få kunskap om verksamheten men vi hade även en förhoppning om att Kvinnobyran skulle kunna vara en länk mellan akut hemlösa kvinnor och Uppsökandeprojekt hemlöshet. Vi har dock inte kommit i kontakt med kvinnor den vägen, vilket enligt Kvinnobyran beror på att de inte träffat någon kvinna i akut hemlöshet under perioden för projektet.

För att få kontakt med hela målgruppen har vi haft strategin att synas i miljön i de öppna verksamheterna. Denna strategi har inte fungerat för kontakt med de yngre kvinnorna. När vi har varit mer aktivt kontaktsökande har de flesta av dem varit undflyende och undvikit kontakt med oss. I uppsökarrollen har det varit svårt att hitta lämpliga tillfällen att få kontakt med kvinnor över lag, då de är i minoritet i de öppna verksamheterna och då de varit upptagna med olika saker, sovande, omgivna av män eller utåtagerande. Det har inte heller funnits lämpliga lokaler för att ha möjlighet att gå undan och prata ostört, vilket kanske hade kunnat vara verksamt.

Vi annonserade hur Uppsökandeprojekt hemlöshet kunde nås på anslagstavlor vid dagverksamheter och härbärgen i Uppsala. Detta gav inte någon effekt, då ingen ur målgruppen kontaktade oss på grund av detta. Det blev tydligt för oss att det var det uppsökande arbetet som gjorde att vi fick kontakt med målgruppen.

Lokalt nuläge och förutsättningar

Kartläggning av akut hemlöshet i Uppsala

Det som har kartlagts är omfattningen av akut hemlösa kvinnor och män i Uppsala kommun. Samt hur många av dessa som lider av samsjuklighet och om de i så fall har kontakt med handläggare på Beroendeenheten. Begreppet samsjuklighet utgår i den här kartläggningen från om det finns kännedom om psykiatrisk diagnos eller annat liknande tillstånd samt beroende. De personer som ingick i kartläggningen var 21 år och uppåt. Uppgifter som efterfrågades var kön, födelseår, kännedom om samsjuklighet och befintlig handläggare på Beroendeenheten. För att göra den här kartläggningen har vi använt oss av avidentifierad information från Regionens Mottagning för särskild vård i Uppsala och socialförvaltningens Beroendeenhet.

Underlaget från Mottagningen för särskild vård inkom i oktober 2021. De utgick från den kännedom om boendesituationen för respektive person som fanns på mottagningen under 2021. Deras uppgifter baserades på akut hemlösa personer som var aktuella på antingen Region Uppsalas sprutbyte eller husläkarmottagningen för hemlösa. Under två veckor i november månad 2021 har samtliga handläggare på Socialförvaltningens Beroendeenhet tillfrågats om aktuellt antal akut hemlösa personer på respektive handläggares tjänst. I samtalen med handläggarna på Beroendeenheten ställdes även frågan om handläggarens syn på insatser för målgruppen och det framkom att den insats som samtliga handläggare efterfrågade var någon form av boende med lågtröskel, speciellt för äldre personer.²⁷

Resultat av kartläggningen över akut hemlösa kvinnor och män

Nedan redovisas resultatet av kartläggningen över akut hemlösa i Uppsala.

Kvinnor i akut hemlöshet

- Antalet var 20 personer.
- Medelåldern var 37 år.
- Samsjuklighet uppgavs gällande 17 personer, vilket var 85 procent.
- De flesta var inte aktuella vid Beroendeenheten, då endast 40 procent hade en handläggare där. Av kvinnorna med samsjuklighet hade endast 35 procent en handläggare på Beroendeenheten.

Män i akut hemlöshet

- Antalet var 63 personer.
- Medelåldern var 42 år.
- Samsjuklighet uppgavs gällande 45 män, vilket var 71 procent.
- Knappt hälften hade en handläggare vid Beroendeenheten, då 46 procent var aktuella där. Av de samsjukliga männen hade endast 24 procent en handläggare på Beroendeenheten.

För att undersöka om det fanns ett mörkertal med personer utanför samhällets skyddsnet tillfrågades vägledare på Mikaelsgården, vilka möter målgruppen dagligen. Vägledarna bedömde att det inte fanns ett mörkertal.

²⁷ Denna fråga ställdes dock inte till handläggarna för unga vuxna.

Livet i hemlöshet - samtal med målgruppen

I samtalen har vi använt oss av öppna frågor, med utforskande följdfrågor. Exempel på frågor som ställts är: *Hur kommer det sig att du inte har någonstans att bo just nu? Samt Vad tror du att du skulle behöva för hjälp för att komma ur situationen med hemlöshet?* Vi har berättat för dem vi samtalat med att vi kommer föra vidare deras tankar, åsikter och funderingar till våra chefer och politiker, alltså till de personer som har mandat att genomföra förändringar. Alla förekommande namn är fiktiva. De samtal som presenteras är ett urval av samtliga samtal som genomförts under projektet. Urvalen har gjorts för att försöka skapa en så bred representation som möjligt av samtliga vi mött.

Samtal med kvinnor

Klara i 60-årsåldern - som har många hemlösa år bakom sig, till och från, blandat med olika placeringar från socialtjänsten. Hon sover utomhus. Hon har kontakt med kommunens Beroendeenhet och har bott på stödboende men återvänt till hemlöshet.

Klara uppger att hon har provat Bostad först²⁸ men att det inte fungerade för henne då.

Klara skulle helst vilja bo på landet om hon fick önska. Hon tror själv att hon skulle behöva substitutionsbehandling för att klara av det boende hon helst hade önskat sig. I dagsläget tror hon att hon skulle klara av ett lågtröskelboende utanför stan.

Lotta i 60-årsåldern - som till största delen bor utomhus på olika platser. Hon berättar att hon bär på trauman sedan tidigare. Vi har träffat henne på dagverksamheter och boställen på stan. Vid första tillfället vi sökte upp henne vistades hon på Mikaelsgården och hade blivit utskriven från ett hem för vård och boende (HVB).

Hon säger själv att: *"Jag återkom från sex månaders omhändertagande till Mikaelsgården. Bor ibland på härbärgen. Jag tycker att det är svårt att bo på härbärke, det är så varmt där, går inte att öppna fönster"* Hon tycker det känns instängt på härbärgen och säger: *"...personalen gör allt ovanför ens huvud. Det är en person som sover där som gör att jag inte kan bo på härbärgen... Det skulle vara trevligt med ett enkelrum på härbärgen"*

Om hon hade fått önska själv hur hennes boende skulle se ut så ville hon gärna bo i ett litet torp på landet. Vid samtalstillfället trodde hon dock att det mest lämpliga för henne skulle vara att antingen flytta till en annan ort där hon har en släkting eller flytta tillbaka till det HVB där hon tidigare bodde men blev utskriven från.

Lotta uppger att hon har blivit informerad om att det krävs avgiftning innan det kan vara aktuellt att komma tillbaka till detta HVB. Lotta har inte formulerat något svar på frågan vad hon skulle behöva för hjälp för att komma ur situationen med hemlöshet. Hon har fått frågan vid flera tillfällen då vi träffat henne. Hon har vid flera tillfällen berättat om livet på gatan och verkar inte nöjd med sin situation, till exempel att: *"de snor mina saker och jag får hjälp att ordna sovplats men att de sedan tar allt"*.

²⁸ Bostad först är en modell för att hjälpa personer ur hemlöshet till en egen bostad. Modellen består av två delar: hjälp med en egen bostad och stödinsatser för att klara kvarboende. För mer information se: bostadforst.se

Freja i 40-årsåldern - som är hemlös just nu för att hon blivit utskrivna från ett HVB. Hon säger under samtal med oss att orsaken till att hon blev utskrivna var att *“De påstod att jag tagit in droger”*.

Om hon skulle önska själv så hade hon inte velat komma tillbaka till ett HVB utan hon hade helst velat bo på ett lågtröskelboende.

Freja uppfattas som uppgiven när det gäller möjligheten att få hjälp som är anpassad efter hennes behov. Hon har svårt att se sin egen del i de avbrutna placeringar som hon tidigare varit med om. Hon säger: *“Soc måste fixa”*

Freja berättar att hon varit placerad många gånger i sitt liv, på HVB och stödboenden. Hon har kontakt på Beroendeenheten.

Kvinna i 30-års åldern - som uppger olika namn. Vi uppmärksammade denna kvinna utomhus, då hon låg på en bänk bredvid en medhavd kundvagn. När vi sökte kontakt med henne uppgav hon ett namn. När vi senare träffade på henne på Härbärgets överensstämmelse inte det uppgivna namnet. Hon uttryckte att hon hade problem att få ett besök på en myndighet gjort. Vi skjutsade henne dit, varvid hon genast avvek. Därefter har vi aldrig sett henne igen.

Maud, i 60-årsåldern - som kommit ur hemlöshet. Maud har tidigare levt många år i hemlöshet. Nu har hon över 10 års drogfrihet och bor i egen lägenhet och har ett arbete. Hon hade en handläggare på Beroendeenheten som hon beskriver *“jagade mig jämt, var jag än var så dök hon upp, hon var en eldsjäl”*.

Maud berättade att för hennes del hade det lyckade resultatet att göra med att hon placerades på ett behandlingshem som hon själv hade föreslagit och att hon fick tillräckligt med tid där. Det här med tid tycker hon är viktigt. Hon menar att hennes beslut att bli drogfri och ändra riktning i livet tog minst ett år innan det *“ramlat ned i magen”*. Maud tycker att *“det inte ska vara för mycket missbrukssnack på ett behandlingshem, man måste lära sig att snacka om annat”*.

Om tiden i hemlöshet beskriver hon att hon inte hade något hopp och tro om förändring. Hon kunde inte se framåt, *“man var redan död”*. Vi pratar om hur Maud var under den tiden som hon var aktiv i sitt beroende och hemlös. Hon säger att det var lättare att vara aggressiv – annars hade hon brutit ihop och hur skulle hon då klarat sig?

Samtal med män

Ove, i 70-årsåldern - som vet hur härbärgets fungerar. Han har anpassat sig till härbärgets öppettider. Han vet att han måste dela rum med någon okänd person, han hoppas att det är någon som är lugn och som inte snarkar natten igenom. Han äter inplastad portionsmat, alltid pasta eftersom det är det enda han kan tugga på grund av sin dåliga tandstatus. Han dricker ett glas mjölk på morgonen och skyndar vidare till Systembolaget. Han är utomhus hela dagen och försöker hitta platser där han inte behöver frysa. Det händer att han hamnar i bråk med någon, blir bestulen, ramlar och slår i huvudet. Nästa natt är han åter på härbärgets. Han har haft sin nattvila där under nästan två års tid. När Ove får frågan om hur han skulle vilja bo svarar han *“oj, det har jag faktiskt inte tänkt på”*.

Fredrik, i 60-årsåldern - som vistas på härbärg sedan ett år tillbaka. Vi har träffat honom på härbärg, dagverksamheter och ute på stan. Han är aktuell på Beroendeenhet. Fredrik uppger att han blev uppsagd från stödboendet på Flersteget och att han sedan dess varit hemlös.

Han berättar om sin situation: ” *Autogiro hade inte fungerat och jag fick hyresskulder som jag skulle betala av, men sades ändå upp. Sakerna är magasinerade. Före flerstegsboendet bodde jag med Bostad först. På Flersteget bodde jag 2 år och blev uppsagd. Från Bostad först blev jag också uppsagd. Nu sover jag på härbärke* ”

Fredrik hade önskat att han fick komma tillbaka till stödboendet på Flersteget och säger: ” *Jag dricker när jag inte har ett boende, när jag bor på härbärke. Jag vill få ett boende och då slutar jag dricka utan att behöva avgiftning. Jag vill inte åka till behandlingshem och jag vill inte ha avgiftning. Alkohol kan jag sluta dricka när jag får ett boende. Ge mig bara ett boende. Jag behöver få en förutbestämd tid, för plats på boendet, för att kunna dra ner och sluta dricka och något sådant besked finns inte idag... Jag behöver komma in i ett boende. Som det är nu behöver jag lämna härbärgen på morgonen, oftast gör jag det vid 6-tiden och så fördriver jag tiden med att dricka alkohol och vara på olika ställen under dagen för att återvända till härbärgen kl. 18. Det får mig inte att dricka mindre. Jag skulle vilja bo på ett boende med låg tröskel så att man slipper gå ute hela dagarna. Jag har blivit sämre av att bo på härbärke, jag har problem med hälsan, gått ned i vikt och varit inlagd för akuta hjärtproblem. Mina ben bär mig knappt. Jag är orolig för min hälsa.* ”

Adam, i 60-årsåldern – som bott utan hyreskontrakt hos en bekant och som sedan han flyttat ut därifrån övernattat på härbärke, men efter pensionen hänvisats till att ordna eget boende. Han bor där han får möjlighet, utomhus och hos någon kompis. Vi har träffat honom på dagverksamheter.

Han berättar hur det var förut i livet: ” *Jag har bott i olika lägenheter, en billig på 80-talet men sedan höjde de hyran till det dubbla då en annan hyresvärd tog över och då kunde jag inte bo kvar. Sedan har jag hyrt ett litet hus vid vattnet med cykelavstånd till centrum. Jag bodde hos min mamma som dog och så kunde jag inte bo kvar för syrran gjorde på något sätt så att jag förlorade hyreskontraktet. Sedan dess har jag bott lite här och där, någon natt hos någon kompis men de vill ju inte ha en där.* ”

Adam har kontakt med socialtjänsten, både försörjningsstöd och Boendeenheten, men han tycker det är svårt att veta hur allting fungerar och säger att det är olika handläggare varje gång. Han önskar att han bodde i en lägenhet och tycker att det är bökigt att passa tiderna på härbärgen. På frågan om vad som skulle krävas för att nå dit svarar han: ” *Det är så svårt att veta hur allting fungerar. Allting ändras, till exempel byter allting plats såsom arbetsförmedlingen och när man söker jobb måste man typ lägga ut något på Youtube.* ”

Adam står inte i bostadskö och säger att han inte vet hur det går till, men får information om hur han ska gå till väga för att ställa sig där. Han nämner att han har skulder och att han inte fick skuldsanering beviljat då han hade samhällstjänst.

Christer, i 60 årsåldern - som uppskattar sin tid av hemlöshet till åtta år. Han har en handläggare på Beroendeenheten. Christer har under sina hemlösa år bott utomhus, i trappuppgångar eller där han hittat någonstans att vara. Han berättar att han tidigare har bott i bostadssocial lägenhet under en tidigare relation, men lämnade lägenheten då de separerade.

Han säger så här om hur han hade haft det om han hade fått önska: ” *Jag vill bara ha ett litet rum, bara det finns ett fönster* ”

” *Kan inte bo i stan. Kan inte låta någon annan frysa. Jag är så igenkänd. Det får inte bli som förra gången (paus) att återgå till Mikaelsgården* ” Christer menar att han inte skulle kunna låta bli att öppna dörren och släppa in en människa som fryser, därför skulle han

inte vilja ha en lägenhet i stan. Han uttrycker också oro för att han, efter en eventuell placering, skulle hamna i samma situation igen, det vill säga återgå till att vistas på Mikaelsgården.

Kent, i 65-årsåldern - som övernattar på härbärke svarar på frågan hur det kommer sig att han inte har någonstans att bo med att allt började med en skilsmässa, då hans fru inte orkade med att han drack. Han uppger att han bodde med fru och barn tills för 15 år sedan, då allt började rasa utför i och med skilsmässan. Kent har kontakt med Beroendeenheten.

Han berättar hur han önskar att det skulle vara: *”Jag vill ha ett litet rum, där jag kan vara ensam och sova ostört”*. Han säger om sin nuvarande situation: *”Det är jättesvårt när man bor på härbärke och måste gå ut hela tiden när det stänger på morgonen. Man blir bestulen. Jag vill sluta dricka”*

Ahmed, i 35-årsåldern – som tidigare har bott på Flerstegsboendet under lång tid. Han gick på öppenvårdsbehandling, självhjälsgrupper samt hade umgänge med sina barn. Efter utskrivning från Flersteget bodde han en period på landet, inneboende, men inte nu. Har nu inget boende, “bor runt”, är inte drogfri och träffar inte sina barn.

Han säger så här om hur han hade önskat att livet såg ut: *“Jag vill ha ett eget boende där jag kan ha umgänge med mina barn”*. Om de svårigheter som finns för honom att nå sitt mål säger han *“Jag orkar inte börja från noll, med att klättra i Trappstegsboende igen.”*

Ahmed uttrycker det som positivt att vi kommer till dem på Mikaelsgården där han befinner sig och menar att det är *“ett stort steg att ta sig till Bangårdsgatan där Beroendeenheten sitter.”*

Kurt, i 70-årsåldern - som kommit ur hemlöshet berättar att han tidigare levtt sex år i hemlöshet. Han har nu sedan två och ett halvt år en lägenhet. Kurt uppger att han är nykter alkoholist. Han berättar att han hamnade i hemlöshet trots att han sedan många år var nykter. Han är uppvuxen i en dysfunktionell familj, föräldrarna dog tidigt och han växte därefter upp med farmor och farfar.

Kurt har både utbildning och lång erfarenhet av att arbeta. Han har bott utomlands under många år.

Kurt har många funderingar och tankar, bland annat: *”Människor (inom myndigheter) jobbar utifrån ”boxar” och manglar ner personen som behöver hjälp. Är man brottsling när man är hemlös, för att man är hemlös?”*

Kurt berättar att han fick hjälp först när han efter suicidtankar sökte hjälp inom psykiatri och blev inlagd. Då fick han bo på hotell tre månader och sedan fick han en lägenhet. Han säger att det var tack vare en engagerad och klok läkare som “stod på sig” mot kommunen. Kurt menar att det inte går att efter lång tid i hemlöshet komma till en lägenhet utan stöd. Man behöver underkasta sig de regler som gäller.

Han har tankar på vad han tror skulle kunna vara verksamt för målgruppen hemlösa: *”Om det fanns ett hus med lägenheter på ett plan. På det andra planet finns människor med olika professioner, såsom drogterapeut, socialsekreterare, sjuksköterska, möjlighet till läkarkontakt med mera. Man behöver tänka långsiktigt med den här gruppen.”*

Idéer och tankar från hemlösa och tidigare hemlösa personer

Under den här rubriken har vi samlat återkommande teman på tankegångar samt intressanta idéer från de personer vi mött under det uppsökande arbetet.

Återkommande teman

Det finns återkommande tankar om upplevelser av att söka hjälp på myndighet såsom att:

“Jag är så rädd för myndigheter. Jag vågar liksom inte ringa.”

“Jag vet inte varför jag fått avslag på Boendeenheten.”

”jag vet inte hur jag ansöker om boende, jag har varit två gånger och träffat flera på Boendeenheten men så glömde jag bort att ansöka om bostadssocialt kontrakt.”

Det finns tankar om varierande boendeformer där det framgår en önskan om ostördhet och att kunna bo kvar:

“Jag skulle vilja bo på ett boende med låg tröskel, så att jag slipper gå ute hela dagarna.”

“jag har svårt att förhålla mig till regler på exempelvis ett stödboende.”

“Jag vill bo i en lägenhet där man slipper oroa sig för att bli utkastad.”

“Jag vill ha ett litet rum, där jag kan vara ensam och sova ostört.”

Jag vill ha ett eget krypin.”

“Jag ser härbärgets som ett fängelse med celler och man måste passa tider.”

Intressant idéer

Målgruppen hade inte sällan originella idéer på hur deras boendesituation kunde se ut:

”Jag skulle vilja att det fanns en stor båt där alla skulle kunna bo, som en färja på vatten där det finns reception och så, så att det inte blir något ansvar med växter och sådant.”

Arbetsgrupp med civilsamhället

I projektdirektiv för start av uppsökande arbete poängteras behovet av att samverka med civilsamhället. Vi har främst samverkat med de verksamheter som presenterades under rubriken *Verksamheter som möter målgruppen i Uppsala*. Det har varit en stor hjälp i vårt arbete att träffa de människor som arbetar inom dessa verksamheter, eftersom de träffar målgruppen varje dag och har en stor kunskap om deras livssituation. Vi har besökt Mikaelsgården och Grottan kontinuerligt i syfte att få kontakt med hemlösa människor och att lära oss av hur deras liv ser ut och även ta del av personalens betydande erfarenhet.

Vi bildade en arbetsgrupp bestående av representanter från Husläkarmottagningen för särskild vård, Mikaelsgården, Grottan, Frälsningsarméns Brobygget, manshärbärgets på Flerstegsboendet och kvinnohärbärgets på Sagahemmet. Syftet med gruppen var att påbörja och utveckla samarbetet kring människor i akut hemlöshet.

Arbetsgruppen träffades vid fyra tillfällen under projektiden. Gruppen träffades i varandras lokaler och delade information om varandras verksamheter.

Vid varje möte hade vi en nulägesrapport vad avser inflöde av människor till verksamheten. Därefter hade vi olika teman. Vid ett tillfälle var exempelvis specialisthandläggare från mottagning Boendeenhet och mottagning Beroendeenhet med för att beskriva processen när ett nytt ärende kommer in till myndigheten och vilka riktlinjer och lagstöd som finns att förhålla sig till. Arbetsgruppen förmedlade att mötet var lärorikt och meningsfullt.

En fråga vi ställde till arbetsgruppen vid första mötestillfället var: Vad ser ni för hinder för akut hemlösa personer att söka hjälp? De svar vi fick från verksamheterna redovisas nedan. Verksamheterna rapporterade om:

- En känsla av hopplöshet bland målgruppen. Orsaken till det här beskrevs bland annat vara att vägen till hjälp är lång och svår att få en överblick över. Det rapporterades också om en känsla hos målgruppen av att vara sviken av samhället. Misstron mot samhället var mer utbredd bland kvinnor.
- Att en del från målgruppen inte vill separeras från sin partner. De sover då hellre utomhus än att separeras på två olika härbärgen.
- Att det finns behov av lågtröskelboenden och längre utslussning från behandlingshem.
- De upplevde att hindren för att målgruppen ska ta sig in på socialförvaltningens myndighetsenheter är för höga. Det rapporterades om för låg flexibilitet gällande tider och plats att träffas på.
- Att målgruppen har svårigheter då de ska ansöka om olika boenden, då de har svårt att förstå de olika boendeformer som Boendeenheten förfogar över.

I september 2022 hade vi den avslutande arbetsgruppen och genomförde då en utvärdering av projektet genom att ställa frågorna: Vad har ni uppskattat med projektet? Vad hade vi kunnat göra annorlunda? och Hur skulle ni önska att kommunen arbetade med den här målgruppen framöver? Svaren redovisas nedan.

Vad har ni uppskattat med projektet?

Det som nämns är att flexibiliteten i projektet har varit värdefull. Det har upplevts som positivt att det varit en person från Boendeenhet och en från Beroendeenhet så att man kunnat dra nytta av de olika kompetenserna i myndighetsfrågor. Det har varit hjälpsamt att vi hjälpt till med skyndsamma placeringar i ett par fall, på det sättet har man tagit vara på befintlig motivation genom projektet. Det har varit lättare att förmedla kontakt mellan hemlösa personer och socialtjänst i och med att Uppsökarprojektet hemlöshet varit på plats i verksamheten. Tilltron till handläggare/upsökare blir bättre när de finns på plats. Projektet har hjälpt till att få bort förutfattade meningar om varandras verksamheter.

Vad hade vi kunnat göra annorlunda?

Inga synpunkter framkom.

Hur skulle ni önska att kommunen arbetade med den här målgruppen framöver?

Det skulle behövas en bredd när det gäller olika boendeformer, det vill säga att man inte fastnar i en modell som ska passa alla. Få i målgruppen klarar egen lägenhet. Det skulle behövas, så snart som möjligt, startas upp någon form av lågtröskelboende eller akutboende, även för par. Boende och stöd för samsjukliga behöver utvecklas. Fortsatta kontinuerliga besök i verksamheten önskas.

Vi som arbetar i projektet kan se att det varit lärorikt och givande att träffas i denna arbetsgrupp. En svårighet kan annars vara att alla olika verksamheter är ”sina egna

öar”. Ibland har vi förutfattade meningar om varandra och det är hjälpsamt att kunna rätta ut en del frågetecken och funderingar. Det gynnar samarbetet.

Slutsatser

Målsättningen för Uppsökandeprojekt hemlöshet var att starta en uppsökande verksamhet, kartlägga målgruppens omfattning och behov genom brukarsamverkan och samverkan med civilsamhället. Samt att etablera kontakt och få individer att ta emot hjälp. I uppsökandeprojekt hemlöshet var en del av uppdraget att särskilt uppmärksamma unga kvinnor utan långsiktiga boendelösningar. Effektmålet var att hemlösheten skulle minska i Uppsala kommun och att samverkan med andra berörda aktörer skulle utökas och förbättras.

Kartläggningen av målgruppens omfattning och behov

Det här målet är uppfyllt då kartläggningen genomfördes under hösten 2021. Kartläggningen visade att det då fanns 83 akut hemlösa i Uppsala, varav 63 män och 20 kvinnor, med en medelålder på ungefär 40 år. Kartläggningen visade också på att endast 24 procent av männen och 35 procent av kvinnorna med samsjuklighet hade en aktualitet vid Beroendeenheten.

Hemlösheten skulle minska i Uppsala kommun

Uppsökandeprojekt hemlöshet har inga siffror för hösten 2022 att redovisa över antal akut hemlösa individer. Uppskattningen är dock att antalet är på ungefär samma nivå som hösten 2021. Den här uppskattningen görs utifrån iakttagelser på dagverksamheterna. Flera akut hemlösa återkommer efter avbrutna placeringar, både på behandlingshem och stödboende, till samma hemlöshetssituation som de hade innan.

Samverkan med berörda aktörer

Uppsökandeprojekt hemlöshet har spelat en viktig roll i länken mellan verksamheterna som arbetar med personer i hemlöshet och bedömningen är att samverkan mellan berörda aktörer stärktes av projektet, vilket även utvärderingen med den arbetsgrupp som tillsattes visade på. Uppsökandeprojekt hemlöshet har också fått en överblick genom kontinuerliga besök hos de olika verksamheterna som arbetar med målgruppen.

Etablera kontakt med målgruppen och få individer att ta emot hjälp

Vid några tillfällen har Uppsökandeprojekt hemlöshet kunnat vara behjälpliga för att individer skulle ta emot hjälp. I dessa fall har det förekommit ett beroende och projektet har exempelvis hjälpt till med att organisera och genomföra transporter vid placeringar på hem för vård eller boende (HVB) och stödboende, där nykterhet och drogfrihet krävts. Ett fåtal av de individer som projektet mött hade dock inget beroende, flera andra hade det men uttryckte på olika sätt att de inte skulle klara av en förändring mot nykterhet och drogfrihet. Vid dessa tillfällen fanns inga insatser att erbjuda dem. Bedömningen kring det här målet är därför att det delvis är uppnått. Poängteras bör att vissa individer kan ha ansökt om stöd i efterhand, då de möten som skett inom ramen för projektet kan ha ”sått ett frö”, men detta är endast en förhoppning.

Uppmärksamma unga kvinnor utan långsiktiga boendelösningar

De flesta akut hemlösa som projektet har haft kontakt med har varit äldre, 50–65 år. Det har varit svårt att nå unga, både kvinnor och män. De yngre har varit sporadiskt på dagverksamheterna och många gånger inte setts till. Vid kontaktförsök har de yngre varit mer undflyende och avvaktande. De äldre har oftare fysiska problem som gör dem mindre rörliga, vilket kan vara en bidragande orsak till att de vistas mer på dagverksamheterna. Då det tar tid att bygga upp en förtroendefull relation har det därför varit lättare med den äldre målgruppen. För att nå fler hemlösa unga kvinnor hade Uppsökarprojekt hemlöshet behövt mer tid för att hitta strategier att nå dem, samt skapa förväntningar hos de unga kvinnorna om att kunna få hjälp. Det här målet var sammanfattningsvis svårt att uppfylla inom ramen för projektet.

Slutdiskussion

I denna del av rapporten resonerar de två socionomer som genomförde Uppsökandeprojekt hemlöshet kring de slutsatser de kunnat dra, samt vilka utvecklingsområden de identifierat genom projektet.

Som bakgrund till diskussionen bör Regeringens beslut om en nationell hemlöshetsstrategi beaktas, där Regeringen gör bedömningen att det uppsökande arbetet med fokus på vuxna hemlösa personer som saknar en fungerande kontakt med samhällets stödsystem behöver stärkas, med mål om att hemlöshet ska förebyggas, att ingen ska bo eller leva på gatan och att Bostad först bör införas nationellt.²⁹

Det framkommer av vår kartläggning att många av dem som lever i akut hemlöshet har en samsjuklighet, inte sällan lider de av både fysisk och psykisk ohälsa förutom missbruk av alkohol eller narkotika. En anmärkningsvärd del av dessa individer hade ingen aktualitet på Beroendeenheten. I arbetsgruppen med samverkanspartners har det framkommit att målgruppen ofta upplever sig svikna av samhället och att trösklarna i kontakten med socialtjänstens myndighetsenheter är för höga.³⁰ Personerna i akut hemlöshet har under de samtal vi haft med dem ofta uttryckt att det finns en rädsla för myndigheter. Flera av dem har också själva vid flera tillfällen uttryckt att de skulle vilja bo på ett boende utan krav på nykterhet och drogfrihet, samt att de har svårt att förhålla sig till regler. Mot bakgrund av detta vet vi inte om den låga graden av aktualitet beror på att personerna i akut hemlöshet inte har förmågan att söka hjälp på grund av olika hinder eller om personerna med samsjuklighet vet att det inte finns boendelösningar utan krav på nykterhet och drogfrihet, vilket gör att de inte söker sig till myndighetsenheterna. Vi ser ett behov av att utreda den här frågan ytterligare.

För människor med ett långvarigt beroende är det realistiskt att förvänta sig att återfall i missbruk inträffar. Det är för många en del i en lång återhämtningsprocess. Då kommunens insatser för den här målgruppen kräver drogfrihet och nykterhet är det många som inte klarar av att få behålla insatserna. Vi ser därför ett behov av att utveckla en större variation på boendelösningar och insatser, utifrån målgruppens olika förutsättningar. Om det fanns fler boenden utan krav på nykterhet och drogfrihet kunde det vara en början på en förändringsprocess för akut hemlösa personer. Där skulle de slippa förflytta sig mellan härbärgen och dagverksamheter och i stället ägna sig åt återhämtning. Vi har i det uppsökande arbetet iakttagit hur personer i akut

²⁹ Se [Nationell hemlöshetsstrategi 2022 - 2026 \(regeringen.se\)](https://www.regeringen.se/491313/1/2022-06-29)

³⁰ Se rubrik *Arbetsgrupp med civilsamhället* för mer information om detta.

hemlöshet återkommit till samma hemlöshetssituation som tidigare, efter placeringar som villkorats med nykterhet och drogfrihet. Vi anser att nolltoleranta boendialternativ leder till att redan utsatta personer får fler misslyckanden när de inte "klarar av" att hålla sig nyktra eller drogfria. Ännu mer utsatta blir de när de ständigt befinner sig i det offentliga rummet utan möjligheter till privat sfär. Hemlösheten både förstärker de problem som fanns innan och skapar nya.

Eftersom Uppsala kommun inte har biståndsbeslut vid härbärgesboende är det svårt att genom statistik följa personer som har sin nattvila på härbärke. Genom projektets kartläggning har det framkommit att det under hösten 2021 fanns 83 akut hemlösa personer. Om alla dessa skulle vilja övernatta på härbärke samtidigt kan det konstateras att det inte finns tillräckligt med platser då det finns 20 platser för män och 6 platser för kvinnor. Trots det ser vi inte antalet härbärgesplatser som ett problem för akut hemlösa personer i Uppsala, utan snarare att svårigheterna handlar om hur nattlogi på härbärke saknar potential för att bli ett led till ett varaktigt boende. De härbärgen som finns i Uppsala är inte öppna på dagtid och lågt bemannade med begränsade möjligheter att bedriva ett förändringsarbete i form av motivationsarbete och lotsning till vidare stöd via exempelvis myndighetskontakter. Forskningen visar att för varje dag som går på härbärke minskar anpassningsförmågan till att klara ett annat boende.³¹

Vi har träffat många i akut hemlöshet som inte förmått sig att besöka myndigheter av något slag. De har heller inte kontaktat Uppsökandeprojekt hemlöshet via telefon eller mejl. Samtliga kontakter med målgruppen har tagits genom uppsökande arbete där uppsökandet skett i miljöer där personerna vistas. När det gäller det uppsökande arbetet så tar det tid att få kontakt och det arbetet behöver därför vara långsiktigt och kontinuerligt.

Om vi ska kunna hjälpa dem på riktigt så handlar det inte endast om tak över huvudet, utan det krävs en förbättrad samverkan med andra instanser, både inom kommunen och regionen, samt behov av mer boendelösningar med personalstöd. Det är inte så att alla som är akut hemlösa önskar att de fick bo i en egen lägenhet. En del har insikt om att de har för omfattande problematik för att klara av att bo i en egen lägenhet och säger att de skulle behöva bo i ett boende med stöd av personal. Målgruppen har individuella behov, en del behöver mycket stöd, andra har bött framgångsrikt förut och behöver uppskattningsvis inte lika mycket stöd.

Våra förslag på fortsatt arbete kring personer i akut hemlöshet:

Sammanfattningsvis är våra förslag på utveckling följande:

- Att kommunen bedriver ett permanent uppsökande arbete med kontinuitet riktat mot målgruppen.
- Att fler boendeformer och stödinsatser utvecklas, utan krav på nykterhet och drogfrihet.

³¹ Se sida 26 - 27 i Socialstyrelsens rapport *Förebygga och motverka hemlöshet*.